

El **BBVA** i el poder de la burgesia basca

L'escàndol polític i financer que sacseja des de fa setmanes l'entorn del BBVA és l'últim capítol d'una llarga història d'avinences i desavinences entre el món polític espanyol i el poder econòmic de la burgesia basca, representada per les famílies de Neguri. L'historiador i economista Francesc Cabana recupera per a EL TEMPS el complex entramat que s'amaga darrere el descavalcament del poder econòmic basc del BBVA.

BBVA, drama amb pròleg, quatre actes i un intermedi

El pecat original del BBVA es remunta a fa tretze anys. Pedro de Toledo, llavors president del Banco de Vizcaya, crea un compte secret a Jersey per evitar que l'entitat caigui en mans d'interessos estrangers. Una irregularitat que assumirà després Emilio Ybarra i que acabarà convertint-se en la guillotina del poder basc dins l'entitat.

PRÒLEG: EL PECAT ORIGINAL. El 1987, el Ministeri d'Economia del Govern socialista –Carlos Solchaga– i el Banc d'Espanya –Mariano Rubio– elaboren un pla de concentració de la banca espanyola. En el marc de la pitjor recessió econòmica de la segona part del segle XX, després d'una llarga crisi bancària i de l'expropiació de Rumasa, han aconseguit pràcticament liquidar tota la banca petita i mitjana. Ara els queda la gran, també afectada per la crisi. Segons el pla, es tracta de reduir els sis grans bancs existents a tres, mitjançant absorcions per part dels bancs “bons”, que són els amics del Govern, de manera que desapareguin els bancs “dolents”, els que no ho són.

Hi ha dues parelles definides i una tercera per definir. Els bancs “bons” són els dos bascos, Banco de Bilbao i Banco de Vizcaya. Carlos Solchaga és navarrès, va treballar en el Banco de Vizcaya de jove i és molt amic de Pedro de Toledo, el president del banc. José Ángel Sánchez Asiaín, president del Bilbao, és el banquer preferit de Felipe González, i assistent assidu a la “Bodeguilla” de La Moncloa. Els “dolents” són el Banco Central, d'Alfonso Escámez, i el Banco Espanol de Crédito, que havia estat el gran banc franquista, anomenat Búnker Espanol de Crédito, quan els seus alts dirigents passaven directament del banc al ministeri. El pla de concentració preveu que el Bilbao es mengi el Banco Espanol de Crédito –Banesto– i el Vizcaya el Banco Central.

El Govern i el Banc d'Espanya, que havien fet i desfet amb la banca petita i mitjana, toparan amb la gran. Les dues operacions programades fracassaran. Alfonso Escámez es va negar en rodó a ser absorbit. El Banc de Bilbao va fer una oferta de compra del Banesto, però es va trobar amb un personatge nouvingut al banc que li plantà cara: Mario Conde. L'oferta pública de compra hostil que li presentà el Banc de Bilbao va ser boicotejada pel síndic de la Borsa de Madrid, que no podia veure els socialistes ni en pintura. Després del fracàs, Sánchez Asiaín haurà de dimitir de president del Banc de Bilbao, plenament decebut i sentint-se enganyat per l'equip Solchaga-Rubio, que li garantia l'absorció de Banesto.

Mentrestant, KIO (Kuwait Investment Office), de la mà de Javier de la Rosa, es dedicava a comprar milions d'accions a la Borsa espanyola, gràcies als petrodòlars guanyats pels països productors de petroli en aquells anys d'alça brutal de la primera font energètica del món desenvolupat. Un dels seus objectius és el Banco de Vizcaya. Al cap de poc temps, KIO té accions que representen el 5% o el 8% del capital del Banc –les versions difereixen–. Pedro de Toledo se sent amenaçat i es queixa al ministre i amic Carlos Solchaga. El ministre ho diu al seu subordinat, Mariano Rubio, governador del Banc d'Espanya, i li demana una actuació. Rubio fa unes rabioses declaracions en les quals nega que els grans bancs espanyols puguin passar sota el control d'interessos estrangers

i demana a KIO que vegui les accions que té del Banco de Vizcaya. KIO i De la Rosa hi estan d'acord, sempre que surtin guanyant en l'operació.

Pedro de Toledo accepta comprar les seves pròpies accions. I ho farà al marge de la comptabilitat oficial del Banc. Hi ha una versió periodística que diu que va informar prèviament Mariano Rubio i Juan Antonio Ruiz de Alda, governador i subgovernador respectivament del Banc d'Espanya, i que aquests li van donar la seva aprovació. Ruiz de Alda havia estat president de Banca Catalana, quan estava sota el control públic. Però com que els tres ja han mort serà difícil d'aclarir. El Banco de Vizcaya va crear una societat instrumental, fora d'Espanya, a Jersey, que rebrà els crèdits necessaris de bancs amics per fer la compra, en una operació avalada pel mateix Banco de Vizcaya. És el pecat original.

Un compte secret, no inclòs en la comptabilitat del banc, pot ser una falsedat en document mercantil, un delictes qualificat. També pot comportar un delictes fiscal, si no s'ha fet la corresponent liquidació a Hisenda. Els comptes secrets tenien com a beneficiari el banc, de manera que no hi havia intenció d'aprofitament personal.

A finals dels 80, Mariano Rubio i Carlos Solchaga (a sota) fracassen en el seu pla de concentració de la gran banca espanyola, que havia de pivotar sobre el Banco de Bilbao i el Banco de Vizcaya. La previsió era que els dos bancs bascos es fessin amb el control d'altres entitats, però no que es fusionessin com va passar el 1988, en un procés impulsat per Pedro de Toledo com a president del Vizcaya (a dalt, al centre), que donaria lloc al BBV.

EFE / MINISTERI D'HISENDA

■ **PRIMER ACTE:
LA FUSIÓ ENTRE GERMANS**

El 1988 el Banco de Bilbao i el Vizcaya es fusionen, amb gran sorpresa de Carlos Solchaga i de Mariano Rubio, que no l'esperaven ni desitjaven. Eren bancs definits com a predadors, que no

havien aconseguit caçar la seva presa, però podien caçar-ne d'altres, segons la visió del Govern socialista. L'impulsor de la fusió és Pedro de Toledo, president del Vizcaya, un home molt ambiciós, que ha arreplegat un grup de bons executius al seu voltant, els quals pre-

Emilio Ybarra arriba a la presidència del BBV després de la mort de Pedro de Toledo, el 1989. Un any després s'assabentarà de l'existència del compte secret a Jersey.

■ **SEGON ACTE:**
L'ABSORCIÓ DEL BANQUET,
SEGONS ARZALLUZ

Emilio Ybarra s'assabentarà el 1990 de l'existència del compte secret a Jersey i de les accions del mateix banc allí dipositades per Pedro de Toledo. Ordenà la seva venda a General Electric Capital, en el marc d'una operació conjunta i pública del banc amb l'empresa americana, però dient al Banc d'Espanya que aquelles accions procedien de fons d'inversió suïssos. Amb l'import de la venda es va cancel·lar el crèdit concedit pels bancs amics i el benefici resultant es traspassà a una fundació, situada a Liechtenstein, que tampoc es declarà a les autoritats monetàries espanyoles, tal com corresponia. És el primer pecat d'Ybarra i de la seva gent. El conseller delegat del BBV és ara Pedro Luis Uriarte, un home del Banc de Bilbao, que abandonà uns anys per a ser conseller d'Economia i Hisenda en el Govern basc presidit per Carlos Garaikoetxea. És per tant un nacionalista d'Eusko Alkartasuna i amic del PNB. Ybarra, en canvi, no té res a veure amb el nacionalisme basc: el seu pare va morir a la batalla de Brunete, lluitant en l'exèrcit franquista, tenia oncles falangistes i ell és considerat un espanyolista, però dialogant i correcte.

Passaran uns anys. El BBV considera que ha de créixer més per poder competir en un mercat financer globalitzat i, el 1995, es fixa en Argentaria, un banc de majoria pública en el seu origen, format pel Banc Exterior d'Espanya, Banco Hipotecario de Espana, Caja Postal, Banco de Crédito Agrícola i Banco de Crédito Local. El Govern socialista el va sanejar injectant-li 400.000 milions de diner públic per cancel·lar les pèrdues acumulades fins aleshores i el va privatitzar parcialment. El seu president és Francisco Luzón, procedent del Banco de Vizcaya i amic de Carlos Solchaga. Ybarra informa als socialistes, en el poder, i al Partit Popular, en l'oposició, que li faria gràcia quedar-se amb el banc. Aleshores ja es veia venir la derrota del PSOE. El 1996, amb el Partit Popular en el poder, s'acaba de privatitzar el banc i, com correspon, Francisco Lu-

para perquè es facin els amos del banc fusionat, sota la seva protecció. Els dos bancs bascos tenien un gran nombre d'accionistes comuns o parents entre ells, en virtut de la tradicional endogàmia de la burgesia basca. Però els executius o no són parents, o si ho són se n'obliden, i comencen una guerra entre ells per aconseguir el poder en el banc fusionat. Guanya clarament l'equip del Banco de Vizcaya-Pedro de Toledo, que aprofita la feblesa del Bilbao, després de la dimissió de Sánchez Asiaín, i col·loca la seva gent en els llocs clau de comandament de l'entitat.

El Banco de Bilbao era històricament un banc més gran que el Vizcaya. Si la fusió és paritària, d'igual a igual, és gràcies a una acció i a una omissió. L'acció és el control de Banca Catalana, que li dona el volum de dipòsits suficient per anivellar els del seu grup amb els del Bilbao.

L'omissió és que no declara als seus socis que té el 5% o el 8% del capital del banc en autocartera, no declarada al Banc d'Espanya, en unes societats instrumentals emplaçades a l'illa de Jersey.

Si ho hagués fet, els fons propis reals dels dos bancs no haurien estat equiparables i la fusió no s'hauria realitzat en condicions d'igualtat.

Amb la fusió, el nom que identifica l'origen basc dels dos bancs desapareix i es converteix en unes lletres, que no diuen res.

És una de les característiques de la banca espanyola i internacional del moment. La vinculació geogràfica i nacional pot representar un atractiu per a uns, però pot suscitar rebuig en altres, de manera que més val tenir un nom lleig i asèptic, com és el de BBV.

El destí fa aleshores de les seves. Pedro de Toledo, nou president del BBV, mor el 1989, víctima d'un càncer de fetge, als 57 anys. Havia aconseguit que el banc nomenés conseller delegat Alfredo Sáenz, un home de la seva confiança i expresident de Banca Catalana. L'equip del Banco de Bilbao veu la seva oportunitat en desaparèixer De Toledo i contraataca. Fa saltar de la cadira Alfredo Sáenz i imposa com a president Emilio Ybarra, que no és cap geni de les finances, ni un executiu especialment brillant, però pertany a les famílies tradicionals de la burgesia basca, és un home moderat, i està en el lloc apropiat en el moment adequat. S'iniciarà aleshores l'exili dels homes de Pedro de Toledo que s'escamparan per la banca espanyola: Sáenz, Corcóstegui i Luzón, entre d'altres.

El festeig d'Ybarra amb Argentaria acabarà en fusió l'octubre de 1999. El Partit Popular l'autoritza, però pressiona perquè el domicili social del BBVA es fixi a Madrid, sense aconseguir-ho. Arzalluz dirà després que la fusió del BBV amb Argentaria va ser una operació de la Moncloa.

zón, amic dels socialistes, va ser substituït per Francisco González, un galleg amic dels populars.

Ybarra inicia un festeig amb Argentaria, un banc més petit que el que representa ell. Per si les converses no arriben a bon port i ha d'utilitzar arguments de força, comença a comprar accions d'Argentaria a la Borsa, a través de la fundació de Liechtenstein. Aquestes compres tampoc no són declarades, ni a Argentaria, ni al Banc d'Espanya. El mes d'octubre de 1999 Ybarra arriba a un acord amb González i acorden la fusió. Només cal afegir una lletra més a l'acrònim: la A d'Argentaria. Amb la lògica dels números i del volum dels dos bancs, el BBV domina el consell d'administració i ocupa els càrrecs de més responsabilitat. Dels 33 consellers, n'hi ha 19 del BBV i 13 d'Argentaria, i en el comitè de control les proporcions són encara més clares: 9 a 4 a favor dels bascos. Francisco González i Emilio Ybarra seran

copresidents, amb Uriarte com a conseller delegat. Hi ha un fet, però, que sorprèn els analistes. La copresidència oficial significa que Ybarra serà president efectiu fins el 2002, quan cedirà el càrrec a González, en el que sembla ser una presidència alternativa.

El Partit Popular autoritza la fusió, però pressiona perquè el domicili social del BBVA es fixi a Madrid, sense aconseguir-ho. El Govern basc i el PNB declaren que el manteniment de la seu a Bilbao és una aposta per Euskadi. Hi ha un argument polític, però també econòmic. El 1998 el BBV havia pagat 50.000 milions de pessetes a la Hisenda foral de Biscaia, una xifra que ara es veurà incrementada pels que aporti Argentaria, que pagà 33.000 milions de pessetes aquell mateix any, a Madrid, la seva seu social. Xabier Arzalluz, president de l'executiva del PNB, dirà més tard que la fusió del BBV amb Argentaria va ser una operació de la Moncloa -Aznar-

i que no entenia les condicions de fusió d'un gran banc amb un "banquet" com Argentaria.

Les accions d'Argentaria que tenia el BBV a l'exterior no tenien raó de ser, de manera que es van vendre amb un bon guany. Queden en els comptes no declarats uns 37.500 milions de pessetes, que són beneficis purs del grup, no comptabilitzats.

■ **TERCER ACTE:
EL DESTÍ DELS DINERS: FONS DE
PENSIONS, CAMPANYES ELECTORALS.
ALGUNA COSA MÉS?**

Segons els serveis d'inspecció del Banc d'Espanya, hi va haver diverses sortides dels fons secrets, durant els seus anys de vida a l'exterior i al marge oficial del BBV. Una va servir per a pagar campanyes electorals en un o uns països d'Amèrica Llatina on actuava el BBVA. Una altra es destinà a crear uns fons de pensions que tenien com a beneficiaris

Pedro Luis Uriarte, conseller delegat del BBVA, durant la presidència d'Emilio Ybarra.

22 consellers del BBV. I què més? No sembla que estiguin del tot aclarits els moviments de diner.

Els fons de pensions donaran molt de joc. D'una banda, perquè són els que permeten imputar directament 22 consellers i alts funcionaris del BBV en el que podria ser una apropiació indeguda –aprofitament personal– i d'una altra perquè enfrontaran els consellers amb qui era el seu president, Emilio Ybarra. Ybarra ha donat una explicació oficial per a justificar-los que no sembla gaire versemblant. Segons ell eren uns recursos disponibles per a ser utilitzats en la compra del banc mexicà Bancomer, si feia falta, en una complexa operació d'enginyeria financera. És difícil de creure i d'entendre, perquè el seu volum era petit en relació amb el conjunt de l'operació mexicana.

Alguns dels consellers han donat una versió absolutament diferent i creïble. Han relacionat la creació d'aquests fons amb la rebaixa del seu sou com a consellers. El 1999, els del BBV havien cobrat uns 85 milions de pessetes cadascun per pertànyer a aquell òrgan d'administració. Els consellers d'Argentina, només 45 milions de pessetes. Els presidents Ybarra-González convingueren que a partir d'aleshores

els ingressos dels consellers del BBVA serien de 75 milions de pessetes, amb la qual cosa perjudicaven els primers i beneficiaven els segons.

El març del 2000, segons la versió dels consellers imputats, Emilio Ybarra acorda compensar els consellers procedents del BBV pel seu menor salari amb la creació d'uns plans de pensions constituïts amb càrrec als comptes secrets i exteriors. Tot plegat, són uns 3.400 milions de pessetes –19,2 milions de dòlars–, distribuïts entre 22 consellers. Els fons oscil·len entre els quasi 3 milions de dòlars a favor d'Ybarra i els 116.000 dòlars a favor de Plácido Arango. Ybarra no comunicà als beneficiats que es tractava de recursos no declarats. L'explicació és plausible i és la que donen persones com Sánchez Asiaín i Oscar Fanjul. No es tracta de xifres de diner que tinguin gran importància considerant els patrimonis dels implicats, i no justificarien mai un presumpte delictes d'apropiació indeguda. En tot cas és el tema que ha enfrontat Ybarra amb els seus exconsellers, ja que és per ell que els ha caigut al damunt la imputació penal.

■ INTERMEDI:

L'IMPOST REVOLUCIONARI D'ETA

Javier de Ybarra, alcalde de Bilbao, procurador a les Corts franquistes i conseller del Banco de Vizcaya, va ser segrestat per ETA el 1977. Els terroristes demanaren 1.000 milions de pessetes pel seu rescat. En aquestes circumstàncies, és natural que la família els busqui sota les pedres, si cal, i prescindeixi de legalitats, com podria ser una possible evasió de capital. El seu fill ha explicat que, amb garantia del seu patrimoni, el Banco de Bilbao només li va donar 25 milions de pessetes i el Banco de Vizcaya 25 milions més. Els van oferir a la banda terrorista a França, però com que no van poder reunir la quantitat demanada, Javier de Ybarra va ser assassinat. Com és de suposar, el fet tindrà conseqüències serioses en la relació familiar dels Ybarra. Les vinculacions familiars són lògiques i meravelloses, però no hi ha res pitjor que una baralla entre germans.

Des d'aleshores, ETA no ha tornat a atemptar contra interessos dels dos grans bancs bascos, ni del BBVA fusionat. Això, afegit al fet que alguns dels seus alts executius circulessin sense escorta ha creat rumors sobre el possible pagament d'un impost revolucionari a ETA per part del Banc, que els deixés al marge del perill. Amb l'aparició dels comptes secrets exteriors, s'ha tornat a especular si es podien haver utilitzat amb aquest objectiu. González, l'actual president, ho ha desmentit rotundament, com és lògic. Probablement, ni es podrà demostrar mai que s'han pagat, ni es podrà demostrar que no s'han pagat, com passa quan es tracta de temes tan delicats.

■ QUART ACTE:

REGULARITZACIÓ I PENITÈNCIA

El mes de setembre del 2000, Emilio Ybarra explica a Francisco González que hi ha uns diners i uns comptes no reflectits en la comptabilitat del banc. González els hauria descobert tard o d'hora. És possible que l'expresident del BBV confiés que González estaria disposat a passar per alt aquesta greu infracció, com ell ho havia fet en relació a la seva creació. També és molt possible que González veiés aleshores l'oportunitat de donar un cop mortal a l'estat major del banc. En tot cas exigeix la regularització dels comptes, o sigui, que els beneficis, recollits a Jersey i a Liechtenstein siguin reintegrats a la comptabilitat del BBVA i es liquidin els comptes i la fundació.

Després de fer-se pregar d'allò més, ja que s'endevina la tronada, Ybarra ho farà així el mes de gener del 2001, conjuntament amb els recursos que havien servit per a crear fons de pensions als 22 consellers. Aquests accedeixen a cancel·lar-los i a ingressar els diners en el BBVA quan els expliquen quin n'és l'origen. Aquest és el moment, segons ells, en què s'assabenten que hi ha uns diners del banc que no han estat correctament comptabilitzats. Entre el gener i el febrer del 2001 es van ingressar 37.000 milions de pessetes en el balanç del BBVA en concepte de beneficis extraordinaris. La inspecció del Banc d'Espanya hauria volgut saber d'on ve-

nien aquests diners, que no eren quatre cèntims, de manera que el 19 de gener del 2001, Ybarra i González visiten Jaume Caruana, un valencià, governador del Banc d'Espanya, per a donar una explicació general i superficial del que ha passat. El que queda clar, però, és que s'han amagat uns diners durant tretze anys i això és més que suficient per a posar en marxa la màquina inspectora del Banc d'Espanya.

Quasi tot l'any 2001 els inspectors es dediquen a regirar la documentació que els dona el BBVA dels comptes secrets, però no queden satisfets i demanen més aclariments. La comissió executiva del Banc d'Espanya, que és el seu màxim òrgan de govern, no s'assabentarà fins el 19 d'octubre de l'existència del problema i dels resultats parcials de la inspecció. En el BBVA passa el mateix, amb un González que demana i un Ybarra, que dona informació amb comptagotes. Sobretot pel que fa als fons de pensions i als seus titulars. Es produeix un distanciament progressiu entre Ybarra i González, agreujat per les visites que el primer fa al Banc d'Espanya, d'amagat de González, segons aquest declarerà després.

El 14 de novembre del 2001, els dos presidents –Ybarra i González– comuniquen oficialment al Banc d'Espanya el resum del que coneixen, segons la documentació dels mateixos inspectors del banc central. Falta documentació, que no es troba o s'ha destruït. La posició personal dels dos president és molt diferent: Ybarra és el presumpte culpable i responsable de les malifetes, mentre que González es renta les mans i es presenta com el defensor de l'ortodòxia financera i de la netedat comptable.

El 18 de desembre de 2001, Emilio Ybarra i Pedro Luis Uriarte presenten la dimissió com a president i conseller delegat del BBVA, davant de la sorpresa general. Pleguen, no tan sols dels seus càrrecs, sinó que deixen el consell i l'empresa. Ybarra té 65 anys i havia de cedir la presidència el mes de març del 2002, però era previsible i lògic que continués en el consell d'administració. Uriarte s'havia compromès a mantenir-se fins el 2005, quan complís 62

Quan, al desembre del 2001, Ybarra (dalt, amb González) anuncia la dimissió, el Banc d'Espanya, presidit per Jaume Caruana (a sota, el segon per l'esquerra), portava un any d'investigacions.

anys. Els dos donen excuses de mal pagador, que ningú entén. La seva dimissió s'aclarirà quan es coneguin els fets explicats. L'havia exigida Francisco González dos dies abans i també el mateix Banc d'Espanya, que considera que Ybarra no ha col·laborat amb ells i s'ha passat un any sense donar una informació completa. No és fins el 15 de març de 2002 que el Banc d'Espanya obre un expedient al BBVA, quan fa quinze mesos que coneix l'existència dels comptes secrets.

El diari *El Mundo* destapa l'escàndol el dia 22 de març, amb l'anunci que el Banc d'Espanya havia obert un expedient administratiu al BBVA pel mante-

niment d'uns fons de 225 milions d'euros al marge de la comptabilitat del banc a l'illa de Jersey. La posició del diari és de carregar fort sobre Emilio Ybarra. Lògicament, no és una casualitat que sigui aquest diari i no un altre el que se n'assabenti primer.

Al capdavant es tracta d'un mitjà de comunicació proper al Govern del Partit Popular, i durant els diferents governs del PSOE era el diari *El País* el primer a tenir la notícia i informar dels grans escàndols polítics o financers que perjudicaven els no socialistes.

Francesc Cabana
Historiador i economista